

АКТУАЛЬНІ ЗАГРОЗИ КАДРОВІЙ БЕЗПЕЦІ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ

© 2018 СОСНОВСЬКА О. О., КАЗАК О. О.

УДК 331.108:658
JEL Classification: J28

Сосновська О. О., Казак О. О.

Актуальні загрози кадровій безпеці сучасних підприємств

Метою статті є дослідження кадрової безпеки як підсистеми економічної безпеки підприємств, її ролі у забезпеченні організаційно-управлінської стійкості підприємства в умовах сучасності, структурної специфіки та безпосередньо кадрового шахрайства як її вагомої суб'єктивної загрози. В статті визначено домінуючі підсистеми кадрової безпеки щодо інших підсистем економічної безпеки підприємства як першооснови у будь-якій його діяльності. Визначено структурні компоненти кадрової безпеки підприємства, які є причиною існування великої кількості загроз. Виділено об'єктивні та суб'єктивні загрози її забезпечення. Обґрунтовано актуальність корпоративного шахрайства як вагомої суб'єктивної загрози світового масштабу кадрової безпеки підприємства. Виділено два основних підходи до визначення поняття корпоративного шахрайства: юридичний (український) підхід і розширювальний (світовий) підхід. Проаналізовані основні тенденції щодо найбільш поширених видів економічних злочинів і їх вплив на українські організації. Визначено основні фактори та їх вплив на вчинення співробітником (шахраєм) економічного злочину та/або шахрайства в Україні в 2018 р. Доведено необхідність впливу на кожен з факторів, що є причиною скоєння економічних злочинів шляхом заохочення культури відкритості на всіх рівнях організації, впровадження ефективних механізмів контролю та розвитку позитивної корпоративної культури. За результатами інформації 2018 Report to the Nations «Global study on occupational fraud and abuse» визначено види та кількість випадків корпоративного шахрайства у світі та проведений їх структурний аналіз.

Ключові слова: підприємство, ризики, економічна безпека, кадрова безпека, корпоративне шахрайство.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 9.

Сосновська Ольга Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та економіки, Київський університет ім. Бориса Грінченка (вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, Київ, 04053, Україна)

E-mail: sosnovska.oo@gmail.com

Казак Оксана Олександрівна – кандидат економічних наук, старший викладач, кафедра фінансів та економіки, Київський університет ім. Бориса Грінченка (вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, Київ, 04053, Україна)

E-mail: kazakoksana1974@gmail.com

УДК 331.108:658
JEL Classification: J28UDC 331.108:658
JEL Classification: J28

Сосновская О. А., Казак О. А. Актуальные угрозы кадровой безопасности современных предприятий

Целью статьи является исследование кадровой безопасности как подсистемы экономической безопасности предприятий, ее роли в обеспечении организационно-управленческой деятельности предприятия в условиях современности, структурной специфики и непосредственно кадрового мошенничества как ее весомой субъективной угрозы. В статье определены доминантность подсистемы кадровой безопасности в отношении других подсистем экономической безопасности предприятия как первоосновы в любой его деятельности. Определены структурные компоненты кадровой безопасности предприятия, которые являются причиной существования большого количества угроз. Выделены объективные и субъективные угрозы ее обеспечения. Обоснована актуальность корпоративного мошенничества как весомой субъективной угрозы мирового масштаба кадровой безопасности предприятия. Выделены два основных подхода к определению понятия корпоративного мошенничества: юридический (украинский) подход и расширительный (мировой) подход. Проанализированы основные тенденции наиболее распространенных видов экономических преступлений и их влияние на украинские организации. Определены основные факторы и их влияние на совершение сотрудником (мошенником) экономического преступления и/или мошенничества в Украине в 2018 г. Доказана необходимость воздействия на каждый из факторов, который является причиной совершения экономических преступлений, путем поощрения культуры открытости на всех уровнях организации, внедрения эффективных механизмов контроля и развития позитивной корпоративной культуры. По результатам информации

Sosnovska Olga O., Kazak Oksana O. Current Threats to Personnel Security of Modern Enterprises

The aim of the article is to study personnel security as a subsystem of economic security of enterprises, its role in ensuring organizational and management activities of an enterprise in view of the current situation, structural specifics, and personnel fraud, as its significant subjective threat. The article defines the dominance of the personnel security subsystem in relation to other subsystems of an enterprise's economic security as a fundamental principle in any of its activities. The structural components of personnel security of an enterprise, which are the cause of the existence of a large number of threats, are identified. Objective and subjective threats to its provision are highlighted. The topicality of corporate fraud as a significant subjective global threat to personnel security of an enterprise is substantiated. Two main approaches to defining the concept of corporate fraud are highlighted: the legal (Ukrainian) approach and the broad (world) one. The main trends of the most common types of economic crimes and their impact on Ukrainian organizations are analyzed. The key factors and their influence on committing an economic crime and / or fraud by an employee (fraudster) in Ukraine in 2018 are identified. There proved the necessity of influencing each of the factors that cause economic crimes by encouraging a culture of openness at all levels of the organization, introducing effective control mechanisms and developing a positive corporate culture. According to the 2018 Report to the Nations "Global study on occupational fraud and abuse", the types and number of cases of corporate fraud in the world are determined, and their structural analysis carried out.

Keywords: enterprise, risks, economic security, personnel security, corporate fraud.

2018 Report to the Nations «Global study on occupational fraud and abuse» определены виды и количество случаев корпоративного мошенничества в мире, и проведен их структурный анализ.

Ключевые слова: предприятие, риски, экономическая безопасность, кадровая безопасность, корпоративное мошенничество.

Рис.: 2. Табл.: 1. Библ.: 9.

Сосновская Ольга Александровна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры финансов и экономики, Киевский университет им. Бориса Гринченко (ул. Бульварно-Кудрявская, 18/2, Киев, 04053, Украина)

E-mail: sosnovska.oo@gmail.com

Казак Оксана Алексеевна – кандидат экономических наук, старший преподаватель, кафедра финансов и экономики, Киевский университет им. Бориса Гринченко (ул. Бульварно-Кудрявская, 18/2, Киев, 04053, Украина)

E-mail: kazakoksana1974@gmail.com

Вступ. Сучасні підприємства функціонують у досить невизначеному і нестабільному ринковому середовищі, яке являє собою сукупність зовнішніх і внутрішніх факторів і умов. Саме ці умови функціонування створюють реальну небезпеку як економічним інтересам та діяльності підприємства, так і галузі загалом. Надзвичайно важливим у таких умовах функціонування є здатність суб'єктів господарювання оперативно реагувати на виявлені загрози та ефективно їм протистояти. Досить значущим і надзвичайно актуальним у таких умовах для сучасних підприємств є питання забезпечення кадрової безпеки – процес, що передбачає здатність підприємства запобігати загрозам кадрового характеру шляхом управління кадровими ризиками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кадрова безпека завжди була складною і багатогранною концепцією. Відомі іноземні й українські вчені зробили значний внесок у вивчення теорії та практики забезпечення безпеки персоналу, серед яких: О. Барановський, І. Бланк, В. Геєць, Р. Дацко, О. Захаров, М. Камлік, М. Кизим, Т. Клебанова, І. Магоніч, В. Мунтян, Г. Назарова, В. Пономарьов, І. Писаревський, П. Пігунов, Ю. Рудніченко, В. Сидак, А. Семенченко, В. Франчук, О. Черняк, С. Шкарлет.

Проте теоретичні та практичні дослідження, проведені українськими та зарубіжними вченими, дозволяють зробити висновок про недостатність розробок щодо структурної різноплановості кадрової безпеки підприємств та її наявних загроз, які мають суттєвий вплив на всі бізнес-процеси сучасного підприємства, належну увагу не приділено дослідженню кадрового шахрайства як домінуючої суб'єктивної загрози, причинам виникнення і шляхам її нейтралізації.

Метою статті є дослідження кадрової безпеки як підсистеми економічної безпеки підприємств, її ролі у забезпеченні організаційно-управлінської стійкості підприємства в умовах сучасності, структурної специфіки та безпосередньо кадрового шахрайства як її вагомої суб'єктивної загрози.

Основні результати дослідження. У наукових колах вважається, що підсистема кадрової безпеки є домінуючою

Fig.: 2. Tbl.: 1. Bibl.: 9.

Sosnovska Olga O. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance and Economics, Borys Grinchenko Kiev University (18/2 Bulvarno-Kudriavska Str., Kyiv, 04053, Ukraine)

E-mail: sosnovska.oo@gmail.com

Kazak Oksana O. – Candidate of Sciences (Economics), Senior Lecturer, Department of Finance and Economics, Borys Grinchenko Kiev University (18/2 Bulvarno-Kudriavska Str., Kyiv, 04053, Ukraine)

E-mail: kazakoksana1974@gmail.com

щодо інших підсистем економічної безпеки підприємства як першооснова у будь-якій його діяльності, оскільки «...в умовах становлення постіндустріального суспільства необхідно враховувати подвійну природу підприємства, оскільки воно презентує не стільки юридичну особу, а здебільшого своїх працівників та результати їх творчої співпраці» [1].

Слід зауважити, що зростання ролі кадрової безпеки в сучасних умовах обумовлено існуванням таких соціально-економічних тенденцій, як демократизація суспільства, лібералізація економіки та ринку праці. Як результат, відбуваються зрушення у структурі робочих місць, демографічні процеси робочої сили, постійні організаційні та технологічні зміни, збільшення кількості виникнення колективних трудових конфліктів та автономії у прийнятті рішень працівниками підприємства. Отже, кадрова безпека як об'єкт управління має власні специфічні особливості, врахування яких є достатньо складним процесом в управлінні підприємством. Водночас ця підсистема є саме тим елементом в системі економічної безпеки, без урахування та належного управління яким неможливо забезпечити організаційно-управлінську стійкість підприємства в умовах сьогодення.

Слід зазначити, що уточнення поняття кадрової безпеки підприємства залежатиме від конкретного суб'єкта, до якого воно застосовується – зовнішні суб'єкти (державні структури, конкуренти, постачальники, споживачі, партнерські компанії тощо) та внутрішні суб'єкти (власники компанії або її наймані працівники). При цьому змістовне наповнення цього поняття буде розрізнятися тільки за видами та масштабами можливих загроз зазначеним суб'єктам і методами управління ними.

Аналіз літературних джерел свідчить про складність структури кадрової безпеки підприємства, яка є комбінацією таких складових, як соціально-мотиваційна безпека (матеріальне мотиваційне заохочення, соціальний захист та забезпечення працівника), матеріальна безпека (відповідність матеріального заохочення обсягу виконаної роботи та заробітної плати встановленим законодавством нормативам), професійно-інтелектуальна безпека (можливість

кар'єрного просування, інтелектуальна наявність працівників відповідного рівня кваліфікації та освіти, відповідність кваліфікації працівника займаній посаді), психологічна безпека (моральний захист особистості та сприятливий психологічний клімат у колективі) та фізична безпека (створення безпечних умов праці для життя та здоров'я працівника). Слід зазначити, що така структурна різноплановість кадрової безпеки підприємства породжує існування великої кількості загроз соціально-економічного, інтелектуального, організаційного, психологічного, морального, ідеологічного характеру тощо.

Так, досліджуючи специфіку кадрової безпеки вітчизняних підприємств, можна виділити об'єктивні та суб'єктивні загрози її забезпечення. Об'єктивні загрози не мають прямої залежності від господарської діяльності працівників підприємства, проте потребують врахування та їх своєчасної нейтралізації. Такими загрозами є трудова ментальність українців, сформована філософія ведення підприємництва (орієнтація на використання методів недобросовісної конкуренції), недосконалість чинного трудового законодавства. Відповідно, суб'єктивні загрози кадрової безпеки підприємств безпосередньо залежать від конкретних дій та рішень персоналу. Такі загрози є більш відчутними для підприємства, оскільки вони, як правило, виникають в його внутрішньому середовищі та впливають майже на всі бізнес-процеси. До них відносяться: соціальна відповідальність підприємців перед власним персоналом і суспільством, неефективність діючої системи управління кадровими ресурсами (формальний підхід до відбору кадрів, відсутність моніторингу лояльності співробітників, недосконала система мотивації персоналу) та недостатній професійний рівень менеджерів підприємства.

На особливу увагу заслугове така вагома суб'єктивна загроза світового масштабу кадрової безпеки сучасних підприємств, як корпоративне шахрайство.

В умовах сучасного українського бізнесу корпоративне шахрайство може стати причиною серйозних фінансових втрат, завдати шкоди професійній репутації і навіть привести до рейдерського захоплення компанії. Загалом корпоративне шахрайство спрямовано на розкрадання активів суб'єкта господарювання (привласнення його прибутку) шляхом обману або зловживанням довірою і характеризується навмисним втручанням у фінансово-господарську діяльність компанії з метою здійснення і/або приховування шахрайських дій. Розуміння сутності та причин шахрайства і, як наслідок, розробка й впровадження найбільш ефективних методів його запобігання мають вирішальне значення для зниження проявів корпоративного шахрайства на підприємствах.

На сьогодні існують два основних підходи до визначення поняття корпоративного шахрайства: юридичний (український) підхід і розширювальний (світовий) підхід. Перший з них ґрунтується на визначенні поняття шахрайства відповідно до Кримінального кодексу України (далі – КК України), а другий ґрунтується на основі аналізу зарубіжної практики протидії шахрайству і включає в себе більш широке тлумачення цього виду злочину, тобто під розширене тлумачення можуть підпадати відразу кілька статей КК України.

Відповідно до ст. 190 КК України «Шахрайство» [2] під шахрайством розуміється заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою. Проведений порівняльний аналіз зарубіжних джерел, присвячених проблематиці протидії шахрайству, дозволяє говорити про інше трактування цього поняття. Так, відмінною особливістю розширювального підходу до визначення шахрайства є те, що основним і єдиним критерієм, на основі якого неправомірна дія визнається шахрайством, є обман як спосіб досягнення протиправних цілей.

Асоціація дипломованих фахівців у галузі шахрайства (Association of Certified Fraud Examiners – ACFE) має свій підхід, відповідно до якого «шахрайство і зловживання у сфері професійної діяльності – це використання особою свого службового становища з метою особистого збагачення за допомогою навмисного неналежного використання або зловживання ресурсами і активами організації-роботодавця» [3]

Згідно з положеннями Міжнародного стандарту аудиту (МСА) 240 «Відповідальність аудитора стосовно шахрайства в ході аудиту фінансової звітності» термін «шахрайство» відноситься до навмисної дії однієї або декількох осіб серед керівництва суб'єкта, осіб, наділених керівними повноваженнями, співробітників або третіх сторін, з використанням шахрайства для отримання несправедливої або незаконної переваги» [4].

Вперше поняття корпоративного шахрайства в 1940-х роках в одній зі своїх статей [5] описав американський соціолог і кримінолог Е. Х. Сатерленд, назвавши економічну злочинність «злочинном білих комірів» (англ. White collar: заможні люди – ділки, політики, чиновники). Під цим явищем Едвін Х. Сатерленд розумів пов'язані з бізнесом злочини, вчинені респектабельними особами, що займають високе положення в суспільстві. Як основну ознаку також було виділено високу інтелектуальну складову злочинів. Відповідно до його концепції респектабельний «злочинець в білому комірі», що володіє високим соціальним статусом, чинить протиправні дії, які заподіюють суспільству незмірно більший збиток, ніж звичайні злочинці з нижчих шарів суспільства («кримінальники»). До того ж злочини цієї рідко судимої частини суспільства часто залишаються безкарними. Відтоді поняття розширилося і включає майже будь-які економічні (в тому числі і фінансові) злочини, що здійснюються на всіх рівнях.

Його дослідження продовжив відомий американський криміналіст Дональд Р. Кресси, який займався вивченням поведінки розтратників. Він висунув гіпотезу, згодом названу «Трикутником шахрайства», що складалася в такому: «Довірені особи стають «злочинцями на довірі» в тому випадку, якщо починають зазнавати фінансових труднощів, про які не можуть говорити публічно, можливим виходом вважають вчинення таємних фінансових махінацій і здатні застосовувати до своєї поведінки в цій ситуації пояснення, що дозволяють примирити ув'язнення про себе як про наділених довірою особи і як про користувачів ввірених коштів або майна» [6]

В Україні на цей час проблемі корпоративного шахрайства приділяється недостатньо уваги, адже більшість

учених розглядають шахрайство лише у призмі правового регулювання цього поняття, упускаючи значущість його економічної сутності. Натомість у світі проблема корпоративного шахрайства знаходиться в центрі уваги міжнародних аудиторських компаній «великої четвірки», які кожного року проводять дослідження шахрайства, опитуючи більш ніж 7,000 респондентів із 123 країн світу.

Показовими є результати опитування українських організацій в рамках Всесвітнього дослідження економічних злочинів та шахрайства 2018 року [7], проведене PwC Україна, яка входить до міжнародної мережі компаній PricewaterhouseCoopers (PwC), що пропонує професійні послуги у сфері консалтингу й аудиту. Це дослідження є однією з провідних публікацій свого роду для організацій з різних економічних сфер та проводиться в Україні кожні два роки, починаючи з 2009 року, що дає змогу спостерігати за тенденціями стосовно найбільш поширених видів економічних злочинів та шахрайства і їх впливом на українські організації, а також відслідковувати зміни в заходах, які вживають організації для попередження шахрайства.

За результатами дослідження 2018 року, 48 % українських організацій постраждали від випадків економічних злочинів та шахрайства протягом останніх двох років порівняно з 43 % у 2016 році. Хабарництво та корупція залишається одним із основних видів економічних злочинів, негативний вплив яких зазнають українські організації – 73 % респондентів відповіли, що їхні організації стали жертвами випадків хабарництва та корупції протягом останніх двох років. До п'ятірки найбільш поширених видів економічних злочинів і шахрайства також входять: незаконне привласнення майна, шахрайство у сфері закупівель, шахрайство у сфері управління персоналом та кіберзлочини.

Незважаючи на той факт, що обізнаність українських організацій щодо випадків шахрайства зростає, за резуль-

татами дослідження 2018 року, кожен сьомий випадок шахрайства в організації був виявлений випадково.

Результати цього дослідження ілюструють, що шахрайство б'є по кишені організацій в Україні – 12 % респондентів зазначили, що збитки їхніх організацій досягли від 1 млн дол. США до 50 млн дол. США. Проте це ще не всі негативні наслідки. Українські організації зазначають, що від економічних злочинів і шахрайства найбільше постраждали їхня репутація / бренд, відносини з бізнес-партнерами та взаємодія з регуляторами.

Подвійного значення набувають цифрові технології, які наразі активно розвиваються та є водночас і загрозою для організацій, і засобом її захисту. У сучасних реаліях цифрові технології охопили всі аспекти діяльності організації, водночас вони використовуються для скоєння економічних злочинів і шахрайства. Проте, коли йдеться про застосування новітніх інструментів і методів для виявлення шахрайства та реагування на нього (наприклад, аналітика даних, тестування транзакцій, моніторинг електронної пошти), українські організації відстають від решти світу. Крім того, більшість організацій в Україні недостатньо підготовлені до кібератак, лише кожна третя організація в Україні має програму кібербезпеки.

Тому в рамках цього Всесвітнього дослідження економічних злочинів і шахрайства 2018 року звертається особлива увага на зростаючу загрозу «білих плям» у боротьбі з економічними злочинами та шахрайством, які має кожна організація незалежно від її розміру, галузі та розташування. Розглядаючи заходи з протидії економічним злочинам і шахрайству, які організації можуть застосовувати, щоб вивести шахрайство з тіні, основна увага приділяється трикутнику шахрайства (рис. 1). Він є ефективним засобом для розуміння та запобігання трьом основним факторам, що призводять до шахрайства з боку співробітників організації.

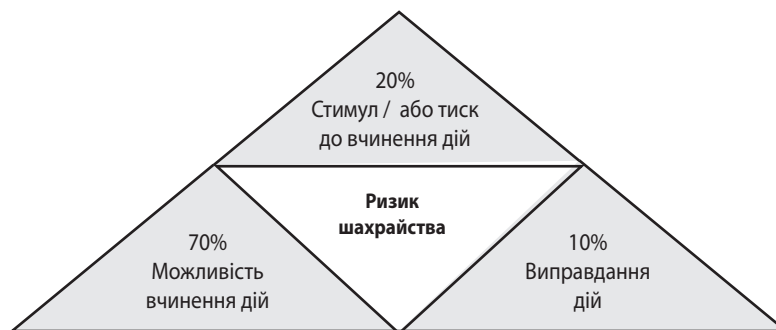

Рис. 1. Основні фактори та їх вплив на вчинення співробітником (шахраєм) економічного злочину та/або шахрайства в Україні в 2018 р.

На верхівці «трикутника шахрайства» – стимул або тиск всередині організації, що схиляє до вчинення шахрайства. За результатами опитування, 17 % організацій в Україні постраждали від шахрайства, пов'язаного з неетичною професійною поведінкою (зловживання для досягнення заохочувальної винагороди). Також серед причин, що змушують співробітників чинити шахрайства, поруч із суто фінансовими стимулами не менш важливими є страх та відчуття сорому за зроблену помилку.

У підніжжя трикутника – можливість вчинення шахрайських дій внаслідок слабких механізмів контролю в організації та внутрішнє виправдання таких дій працівником організації. 31 % опитаних респондентів в Україні вживають заходів із підвищення ефективності бізнес-процесів, зокрема механізмів внутрішнього контролю. Аналогічні заходи внутрішнього контролю організації застосовують для протидії стимулу до вчинення шахрайських дій та виправданню таких дій: як зазначили 31 % та 30 % українських

респондентів відповідно. Значущою причиною скоєння корпоративних шахрайств стало скорочення інвестицій в розвиток етики та комплаєнс з боку українських підприємств з 75 % у 2016 році до 59 % у 2018 році. При цьому лише 40 % організацій в Україні, в яких впроваджена така програма, відповіли, що вона включає відповідні політики для протидії шахрайству загалом.

Оскільки для скоєння працівником шахрайських дій потрібні всі ці три фактори, щоб запобігти шахрайству, необхідно впливати на кожен з факторів окремо шляхом заохочення культури відкритості на всіх рівнях організації, впровадження ефективних механізмів контролю та розвитку позитивної корпоративної культури.

Корпоративне шахрайство є однією з найбільш важливих проблем сучасності не тільки вітчизняних, але й зарубіжних компаній у всьому світі. Втрати компаній від цього явища оцінюються за різними прогнозами від 7 % до 10 % від річного обороту. Це величезні цифри, і сьогодні жоден міжнародний економічний форум не обходить увагою тему боротьби з цим явищем.

Так, за даними Grant Thornton International Business Report [8], від економічних злочинів свого персоналу сьогодні страждають більше 40 % компаній, втрачаючи приблизно 7 % доходу. При цьому близько 80 % таких випадків здійснюють саме співробітники підприємств. Отже, поки власники підприємства концентруються на нейтралізації зовнішніх загроз, зростає вірогідність негативного впливу на результати його фінансово-господарської діяльності саме від суб'єктів внутрішнього середовища.

Доволі цікавим є дослідження, проведене Association of Certified Fraud Examiners (ACFE) у 2017 році та розроблено Report to the nations 2018 «Global study on occupational fraud and abuse», метою якого було представлення інформації щодо випадків корпоративного шахрайства та методів боротьби з ним [9]. Представлений звіт 2018 року є десятим виданням ACFE – найбільш повне джерело інформації про факти професійного шахрайства, яке має найбільший індекс цитування у світі. ACFE було досліджено 2690 випадків корпоративних злочинів у 125 країнах світу (у тому числі Україна) та 23 сферах діяльності. Дані, що було наведено у звіті, надані сертифікованими експертами з питань шахрайства, які брали участь у дослідженні таких випадків. Було обрано широкий спектр суб'єктів господарювання – від малих місцевих підприємств до багатонаціональних корпорацій з масштабними організаційними структурами. Виявлено, що випадки корпоративного шахрайства здійснювалися співробітниками, які працювали майже у всіх структурних підрозділах підприємств – від провідних менеджерів і директорів до провідних спеціалістів. Так, у структурі загроз корпоративного шахрайства найбільш розповсюдженими є випадки корупції, рахункового шахрайства, нелегального відшкодування витрат, операції з готівковими та безготівковими коштами (рис. 2). При цьому, за результатами аналізу кількості випадків корпоративного шахрайства у світі, можна зазначити, що малі підприємства (які було визначено за кількістю персоналу – до 100 осіб) більше страждають від них і зазнають фінансових збитків. За даними ACFE, щорічні збитки від таких економічних

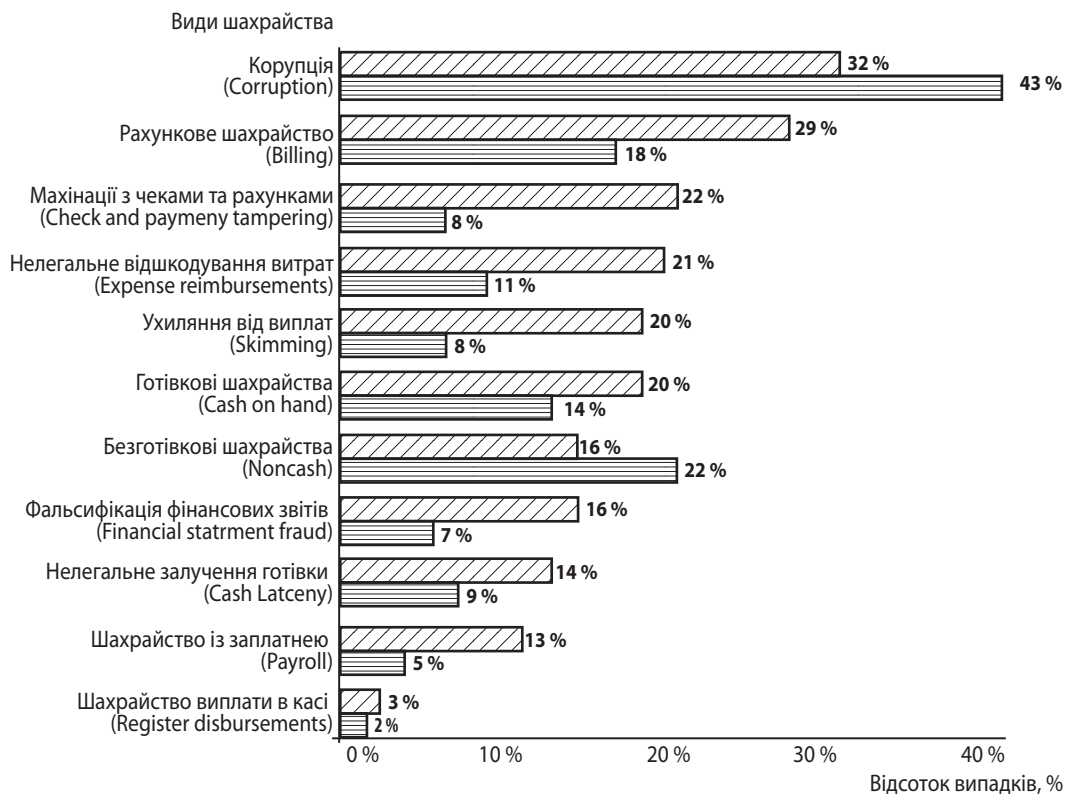

Рис. 2. Види та кількість випадків корпоративного шахрайства у світі

злочинів складають приблизно 4 трлн дол. США у світовому масштабі.

Структурний аналіз свідчить, що найбільша кількість випадків корпоративного шахрайства у світі відбувається у банківській та фінансовій сферах (найбільшими загрозами є корупція – 36 % та готівкові шахрайства – 23 %), виробнича сфера (найбільшими загрозами є корупція – 51 %, безготівкові шахрайства – 28 % та підробка рахунків – 27 %), сфера державного управління (найбільшими загрозами є

корупція – 50 % та безготівкові шахрайства – 22 %), охорона здоров'я (найбільшими загрозами є корупція – 36 % та рахункове шахрайство – 26 %) та роздрібна торгівля (найбільшими загрозами є безготівкові шахрайства – 34 % та корупція – 28%). Варто звернути увагу, що випадки корпоративного шахрайства також розповсюджені у соціальній сфері, найбільш розповсюдженими серед яких є рахункове шахрайство – 40 %, корупція – 34 %, нелегальне відшкодування витрат – 29 %, готівкові шахрайства – 22 % (табл. 1).

Таблиця 1

Структурний аналіз випадків корпоративного шахрайства у світі

Сфери діяльності (Industry)	Кількість випадків, од. (Cases)	Рахункове шахрайство, % (Billing)	Нелегальне залучення готівки, % (Cash Latency)	Готівкові шахрайства, % (Cash on hand)	Махінації з чеками та рахунками, % (Check and payment tampering)	Корупція, % (Corruption)	Нелегальне відшкодування витрат, % (Expense reimbursements)	Фальсифікація фінансових звітів, % (Financial statement fraud)	Безготівкові шахрайства, % (Noncash)	Шахрайство із заплатами, % (Payroll)	Шахрайство виплати в касі, % (Register disbursements)	Ухилення від виплат, % (Skimming)
Банківська та фінансова сфера (Banking and financial services)	338	11	14	23	12	36	7	8	11	2	3	9
Виробництво (Manufacturing)	201	27	8	15	12	51	18	10	28	5	3	7
Державне управління (Government administration)	184	15	11	11	9	50	11	5	22	7	2	11
Охорона здоров'я (Retail health care)	149	26	7	13	13	36	19	17	19	17	1	12
Роздрібна торгівля (Retail)	104	20	10	19	9	28	8	12	34	5	13	13
Освіта (Education)	96	23	19	19	6	38	18	6	19	6	0	14
Будівництво (Construction)	83	37	12	8	19	42	23	16	23	14	1	13
Сфера технологій (Technology)	62	26	5	10	8	42	21	16	23	14	1	13
Сфера соціальних послуг (Social services)	58	40	9	22	19	34	29	10	19	22	3	17
Сфера професійних послуг (Professional services)	54	26	17	15	26	17	30	13	13	15	0	15

Висновок. Отже, можна стверджувати, що на сучасному етапі функціонування підприємств кадрова безпека займає провідне місце у структурі системи економічної безпеки підприємства, оскільки має суттєвий вплив на інші функціональні підсистеми. Складність і специфіка структури кадрової безпеки, своєю чергою, породжує існування значної кількості об'єктивних і суб'єктивних загроз, домінують серед яких виступає корпоративне шахрайство.

Проведені дослідження вітчизняних і зарубіжних тенденцій найбільш поширених видів економічних злочинів і шахрайства дають змогу зробити висновок про їх значущість і впливовість на функціонування сучасних підприємств, а також говорити про можливі шляхи оператив-

ного реагування щодо виявлених загроз та ефективного імпротистояння з боку суб'єктів господарської діяльності. Кожне сучасне вітчизняне підприємство має три основні фактори, об'єднані в «трикутник шахрайства»: можливість вчинення дій, стимул або тиск до вчинення економічного злочину та виправдання такого злочину. Нейтралізацією цих факторів визначений окремий вплив з боку підприємства на кожен з цих факторів шляхом заохочення культури відкритості, впровадження ефективних механізмів контролю та розвитку позитивної корпоративної свідомості кадрового персоналу.

Дослідження видів і кількості випадків корпоративного шахрайства світового масштабу також свідчить

про зростання вірогідності негативного впливу на основні бізнес-процеси та, відповідно, результати фінансово-господарської діяльності саме від суб'єктів внутрішнього середовища підприємств. Проведений структурний аналіз дає змогу акцентувати увагу на сучасних тенденціях найбільш поширених видів економічних злочинів, притаманних певним сферам діяльності сучасних підприємств для застосування відповідних засобів їх усунення та запобігання виникненню в майбутньому. Адаже наведені загрози кадровій безпеці підприємства можуть активізувати ризики доволі різноманітного характеру, вплив яких на економічну безпеку підприємства може мати суттєві негативні наслідки.

З огляду на це вважаємо необхідною умовою дослідження кадрової безпеки як функціональної підсистеми економічної безпеки підприємства, ефективне управління якою буде сприяти досягненню його організаційно-управлінської стійкості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Благодетєлева-Вовк С. Л. Підприємство як мікроцивілізація : монографія. Черкаси : Брама-Україна, 2010. 402 с.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 06.10.2018 №2341-14 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2001. № 25–26. Ст. 13.
3. The Association of Certified Fraud Examiners. The Report to the Nation on Occupation Fraud and Abuse. Austin : ACFE, 2008. P. 9. URL: <https://www.acfe.com/report-to-the-nations/2018/>
4. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2016–2017 року. Ч. 1 // Аудиторська палата України. URL: <https://www.apu.net.ua/component/content/article/2-uncategorised/1151-miznarodni-standarti-kontrolyu-yakosti-2016-2017>
5. Sutherland E. H. Is «White Collar Crime» Crime? *American Sociological Review*. 1945. Issue 10. P. 132–139.
6. Cressey D. R. *Other People's Money*. Montclair, NJ : Patterson Smith, 1973. 30 p.
7. Всесвітнє дослідження економічних злочинів та шахрайства 2018 року. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2018/economic-crime-survey.html>
8. Grant Thornton International Business Report. URL: <https://www.grantthornton.global/en/press/press-releases-2018/ibr-q1-2018/>
9. Report to the nations 2018 «Global study on occupational fraud and abuse». URL: <https://www.acfe.com/report-to-the-nations/2018>

REFERENCES

- Blahodietielieva-Vovk, S. L. *Pidpriemstvo yak mikrosvyvilizatsiia* [Enterprise as a micro-civilization]. Cherkasy: Brama-Ukraina, 2010.
- Cressey, D. R. *Other People's Money*. Montclair, NJ: Patterson Smith, 1973.
- "Grant Thornton International Business Report". <https://www.grantthornton.global/en/press/press-releases-2018/ibr-q1-2018/>
- [Legal Act of Ukraine] (2018).
- "Miznarodni standarty kontroliu yakosti, audytu, ohliadu, inshoho nadannia vpevnenosti ta sputnykh posluh, vydannia 2016-2017 roku. Ch. 1" [International standards for quality control, audit, review, other assurance and related services, edition 2016-2017. Part I]. Audytorska palata Ukrainy. <https://www.apu.net.ua/component/content/article/2-uncategorised/1151-miznarodni-standarti-kontrolyu-yakosti-2016-2017>
- "Report to the nations 2018 «Global study on occupational fraud and abuse»". <https://www.acfe.com/report-to-the-nations/2018>
- Sutherland, E. H. "Is «White Collar Crime» Crime?" *American Sociological Review*, no. 10 (1945): 132-139.
- "The Association of Certified Fraud Examiners. The Report to the Nation on Occupation Fraud and Abuse". Austin : ACFE, 2008. P. 9. <https://www.acfe.com/report-to-the-nations/2018/>
- "Vsesvitnie doslidzhennia ekonomichnykh zlochyniv ta shakhraistva 2018 roku" [World Economic Crime and Fraud Investigation 2018]. <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2018/economic-crime-survey.html>